

Jak daleko je Slunce?

Anotace lekce:

Na základě četby beletristických textů Ivana Klímy žáci poznávají konkrétní přírodní jevy. S důrazem na čtení s porozuměním jsou žáci vedeni k tvorbě výzkumných otázek, které na čtený text navazují. Tyto otázky si pak v rámci spolupracující skupiny sami zodpovídají s využitím rozmanitých informačních zdrojů. Veškerou svoji práci prezentují a reflektují práci s informacemi v plné šíři – definici informační potřeby, její uspokojení, hodnocení relevance a důvěryhodnosti získaných informací, praktické využití informace i její začlenění do vědomostního aparátu.

Cílová skupina:

- žáci 3. – 5. tříd ZŠ – podle požadavků pedagogů a návaznosti na ŠVP (téma by mělo korespondovat se školním učivem)

Časová dotace:

- 2 vyučovací hodiny = 90 minut

Cíle lekce:

- čtení s porozuměním posunout na vyšší úroveň – žák umí definovat na základě čtení textu další inf. potřebu
- vybudovat u žáků dobré návyky při práci s naučným textem
- prakticky ukázat na možnosti vyhledávání konkrétních informací – definice a uspokojení konkrétní informační potřeby jedince
- demonstrovat rozdílnost i. zdrojů
- zhodnotit relevanci a důvěryhodnost i. zdrojů
- plnohodnotně navázat na výuku ve škole

Žák v průběhu lekce rozvíjí:

- **čtenářské dovednosti:** čtení s porozuměním, práce s beletristickým textem, práce s naučnou literaturou, posuzování a hodnocení čteného textu, sdílení přečteného textu, utvoření vlastního názoru
- **práce s informačními zdroji** (dále IZ): definice informační potřeby, vyhledávání v různých IZ, vyhodnocení relevance získaných informací, praktické využití informací
- **rozvoj komunikační kompetence:** prezentační dovednosti, komunikace při týmové spolupráci, naslouchání, vyjádření vlastního názoru
- **rozvoj sociální kompetence:** spolupráce ve skupině, respekt k ostatním, naslouchání, sebereflexe

Využité metody:

- rychlí špióni
- čtení s porozuměním
- tabulka V_CH_D (definice informační potřeby a její praktické naplnění)
- prezentace žáků – diskuze

RÁMEC AKTIVIT: METODICKÁ OPORTA PRO REALIZÁTORY LEKCE

1. RYCHLÍ ŠPIÓNI – úvodní aktivizační úkol /fáze evokace/

Žáky rozdělíme do tří skupin. Každá skupina nominuje jednoho špióna, jehož úkolem bude přenést ke skupině získané informace – v tomto případě klíčová slova z textu, který budou žáci následně číst. Špión nesmí mluvit, pouze kreslit – jeho skupina na základě kreslení hádá slova. Na papírky si předepíšeme klíčová slova z textů, špiónům vždy ukážeme jedno společné slovo, které hádají všechny skupiny. Aktivitu lze pojmut jako soutěž.

Vyhodnocení: Víte, co jsou to klíčová slova? /vysvětlíme/ Toto byla klíčová slova z příběhů, které budete číst. Nejlepší skupina si může vybrat téma textu, který chce číst.

2. ČTENÍ S POROZUMĚNÍM – práce s beletristickými texty Ivana Klímy z knihy Jak daleko je slunce? /uvědomění si významu/

Připraveny máme tři texty pro tři skupiny. Následuje čtení a vyprávění:

- Nejprve si každý žák text přečte sám potichu tak, aby jej uměl dovyprávět ostatním. /Pokyn před čtením - to, že žáci mají dočteno, poznáme tak, že odloží papír s textem. /
- V rámci své skupiny si ve dvojici, popřípadě trojici příběh převypráví.
- Skupiny si převypráví své příběhy navzájem a to tak, že se členové skupiny ve vyprávění střídají vždy po jedné větě. Ostatní vždy poslouchají skupinu, která prezentuje. /Pokud jsou děti menší, můžeme nechat vyprávět dobrovolného mluvčího skupiny. /

Vyhodnocení: Jak se vám příběhy líbily? Byly to pohádky? Našli jste tam nějaká fakta? Potřebovali byste k nim více informací? Co je pravda a co fikce? Necháme žáky, aby si barevně vybarvili ty části příběhu, o kterých si myslí, že jsou založeny na skutečných přírodních jevech – i když třeba jen částečně.

3. TABULKA Víím-Chci vědět-Dozvěděl jsem se

Žákům rozdáme natištěné tabulky V-CH-D. Do sloupečku Víím si žáci zapíší, co na základě přečteného textu ví, nebo si myslí, že ví (př.: nad mraky je zima). Nejdřív si zapíší sami a pak si porovnají s ostatními členy skupiny. Poté mají za úkol vymyslet výzkumné otázky k tématům ve sloupci Víím a ty zapsat do sloupce Chci vědět (př. Proč je nad mraky zima?). Opět nejdříve sami a poté ve skupině. /Pokud jsou žáci mladší, je dobré mít vymyšlené výzkumné otázky a případně je skupinám přidělit. / Dalším krokem je odpovídání na otázky: žáci mají přístup na Internet i do celé knihovny (dětského a klidně i dospělého oddělení). Ve stanoveném časovém limitu mají za úkol najít ověřené a pravdivé odpovědi na otázky, které si sami definovali. Důležité je, aby vždy získané informace ověřili a dokázali uvést zdroj, ze kterého čerpali.

Mladším žákům ve skupinách je dobré přiřadit pracovní role: špión (hledá zdroje informací: např.nosí knihy), ověřovatel (hledá na Internetu), zapisovatel (zapisuje do tabulky), mluvčí a koordinátor (hlídá čas, kontroluje a prezentuje výsledky, obhazuje informační zdroje). V rámci skupin tak mohou vzniknout pracovní jednotky, které si rozdělí zkoumané otázky tak, aby bylo zajištěno, že všichni ve skupině budou pracovat a nevznikne chaos.

3. PREZENTACE a ZHODNOCENÍ /reflexe/

Po uplynutí časového limitu žáci prezentují výsledky zapsané ve sloupci Dozvěděl jsem se a vysvětlují ostatním danou problematiku. Důležité je, aby mohli prezentovat všichni! Díky rozmanitosti témat se ostatní dozvedí mnoho nového, stejně jako způsob práce různých skupin – vyhledávání informací.

Vyhodnocení: *Kdo/kde/jak/proč hledal...co je lepší, relevantní, ověřitelné...nechte žáky mluvit, jak pracovali, co našli, jak to zhodnotili...zaměřte se na vybrané odpovědi - kde jste tuto konkrétní informaci našli, jak by to bylo jednodušší, jak víte, že je věrohodná....atd. Jaký je rozdíl ve vyhledávání na Internetu a v publikacích – jak jste pracovali s encyklopedií, jak se slovníkem, jak s učebnicí. Na jakých webových stránkách jste hledali, jak jste se ptali...*

Jak daleko je slunce?

Nikdo živý k němu nedoletí. Ale někdy se stane, že nějaký pták si myslí, že by ke slunci doletět mohl. Ostatní ptáci mu rozmlouvají, neboť někteří z nich už ke slunci letět zkusili, ale jen se unavili a nedoletěli. Pták jim však nevěří a rozhodne se, že příštího rána vyletí.

Příštího rána tedy vstane obzvláště časně a vyčistí si pečlivě křídla. Napije se z potoka a nasnídá se hodně, ví totiž od ostatních ptáků, kteří už před ním zkoušeli doletět ke slunci, že cesta je daleká a namáhavá.

Potom se náš pták rozloučí se všemi ostatními ptáky, s těmi, kteří už letěli, i s těmi, kteří dosud ke slunci neletěli, vezme si do drápků něco jídla k obědu a dokonce i k večeři, protože ví, že cesta bude skutečně dlouhá, a potom vzlétne. Letí tak, že zobákem namíří přímo ke slunci.

Tak tedy letí a skutečně stoupá vzhůru, nejprve vidí les, ze kterého vzlétl, domy a věže kostelů i řeku, která obtéká les. Ještě slyší ostatní ptáky v lese, datla, který jako obvykle buší zobákem do kmene. Slyší kukačku, také houkání vlaku a zvony z kostelní věže, ale jak stále stoupá vzhůru, les pod ním mizí, také z řeky je už pouhá nitka, která se třpytí. Zato pták vidí mraky, a když se vznesse nad ně, připadají mu jako bílé hory, jako zasněžené kopce. Pták už se cítí dost unaven, na chvíli tedy přestane mávat křídly, jen se tak houpe ve velké výšce, sní svůj oběd a zase letí vzhůru. Teď už mraky pod ním nejsou téměř vidět a nebe je pusté a studené, pták se chvěje zimou, ale stále letí, křídla už ho bolí, je celý zemdlelý, stoupá však, míří ke slunci.

Nastane večer, pták sní své poslední jídlo a stoupá dál. Slunce nevidí, jen hvězdy. Chce se mu spát, ale nemá, kde by si odpočinul, navíc ví, že musí letět, slunce je daleko. Stoupá tedy výš, celou noc mává křídly. Ráno, když vyjde opět slunce, pták je úplně sám a nevidí nic než nebe a slunce a tu si všimne něčeho strašného: slunce je pořád stejně daleko. Ačkoliv letěl celý den a celou noc a letěl tak, že si ani chvíli neodpočinul, slunce je stále stejně daleko. Tehdy pták pochopí, že kdyby letěl ještě další den a další noc a ještě mnoho dní a mnoho nocí, nedoletěl by stejně, neboť slunce je příliš daleko...

KLÍMA, Ivan. *Jak daleko je slunce*. Vyd. 1. Ilustrace Hana Klímová-Pavlátová. Praha: Portál, 2011, 101 s. ISBN 978-807-3679-859.

Otázky k textu:

Jak daleko je Slunce?

Je Slunce planeta?

Proč je noc a den?

Proč byla ptákovi nad mraky zima?

Proč slunce svítí?

Jak veliké je slunce? /srovnej s ostatními planetami /

Proč se střídají roční období?

Popiš spolužákům Sluneční soustavu – použij nákres.